

4. Лебедева М.Б., Соколова Е.П. Модульный подход к обучению и возможности его реализации в курсе информатики // Инфо. 1997. - №5. Москва с. 7580.
5. Лерпер И.Я. Учебный предмет, тема, урок. Москва.: Просвещение, 1988. -с. 268.
6. Унт И. Индивидуализация и дифференциация обучения. Москва: Педагогика. - 1990. с. 192.
7. Шуваева Г.П. Оптимизация процесса контроля результатов дидактической деятельности: Автореф. дисс. канд. пед. наук. Казань, 1985. с. 20.

DEZVOLTAREA COMPETENȚEI DE COMUNICARE – FUNCȚIA FUNDAMENTALĂ A COMUNICĂRII UMANE

Iona Popovici, lect. univ.

Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul

Rezumat. Articolul dat este dedicat unui studiu teoretic realizat cu scopul delimitării conceptuale ale competențelor de comunicare, formarea și dezvoltarea cărora este una dintre cele mai importante funcții ale comunicării umane. Ca rezultat, au fost definite conceptele de competență și competență de comunicare; au fost evidențiate: elementele structurale ale competenței de comunicare, cunoștințele, abilitățile și atitudinile ce o definesc, precum și componentele acestei competențe.

Abstract. This article is devoted to a theoretical study aimed at conceptual delimitation of communication skills, the formation and development of which is one of the most important functions of human communication. As a result, the concepts of competence and communication competence were defined; have been highlighted: the structural elements of communication competence, knowledge, abilities and attitudes that define it, as well as the components of this competence.

Termenul de competență nu are o definiție acceptată unanim. În acest context mai mulți cercetători au încercat să formeze seturi de definiții ale acestui concept [7, p. 10-13; 12, p. 77-78].

Un aport considerabil la definirea conceptului de *competență* și la stabilirea categoriilor de competențe esențiale pentru participarea deplină și cu succes în societate a fost adus în anul 2002 de proiectul OCDE „Definition and Selection of Competences” (prescurtat DESECO). Conform Raportului executiv al acestui proiect: „*competența este mai mult decât cunoștințe și abilități. Ea presupune capacitatea de a răspunde cerințelor complexe prin atragerea și mobilizarea resurselor psihosociale (deprinderi și atitudini)*” [31, p. 4]. Pentru explicarea acestei definiții este oferit următorul exemplu: „abilitatea de a comunica eficient este o competență bazată pe cunoștințele individului despre limbă, abilitățile și deprinderile digitale practice, atitudinile lui față de cei cu care comunică”.

În Recomandarea Parlamentului European și al Consiliului Uniunii Europene privind competențele-cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți [29] conceptul de competență este definit ca: „o combinație de cunoștințe, aptitudini și atitudini adecvate

contextului de care au nevoie toți indivizii pentru împlinirea și dezvoltarea personală, pentru incluziune socială și inserție profesională”.

În Codul Educației al Republicii Moldova [6] acest concept este definit ca: „*un sistem care include cunoștințe, abilități, atitudini și valori ce permit participarea activă a individului la viața socială și economică”*, iar în Cadrul de Referință al Curriculumului Național [15, p. 15] ca: „*sistem integrat de cunoștințe, abilități, atitudini și valori, dobândite, formate și dezvoltate prin învățare, a căror mobilizare permite identificarea și rezolvarea diferitor probleme în diverse contexte și situații”*.”

În opinia autorilor Octavian Mândruț, Aurel Ardelean, Luminița Catană, Marilena Mândruț și Anatol Gremalschi [15, p. 10; 14, p. 21; 9, p. 11] competențele-cheie se definesc în modul următor: „*Competențele-cheie reprezintă un pachet transferabil și multifuncțional de cunoștințe, deprinderi (abilități) și atitudini de care au nevoie toți indivizii pentru împlinirea și dezvoltarea personală, pentru incluziune socială și inserție profesională. Acestea trebuie dezvoltate până la finalizarea educației obligatorii și trebuie să acționeze ca un fundament pentru învățarea în continuare, ca parte a învățării pe parcursul întregii vieți”*.”

Competența de comunicare se regăsește printre cele opt competențe-cheie recomandate de Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene [29], și printre cele nouă competențe-cheie stabilite de Codul Educației al Republicii Moldova [6].

Ea reprezintă competența esențială într-o lume globală, în absența căreia nu se poate construi nici cunoaștere/învățare, nici relaționare. Este un element cheie pentru reușita persoanei în situații de viață, în familie, în timpul liber etc. și pentru dezvoltarea altor competențe cheie.

Lipsa abilităților de comunicare și colaborare bine dezvoltate generează pentru persoană o panică reală în situații când este necesar de a vorbi în public, de a răspunde în cadrul examenelor orale, de a se adresa publicului cu un discurs, de a face o prezentare, de a iniția și de a conduce o discuție, etc.

Oportun este de a face distincție dintre **competența comunicativă** și **competența de comunicare**.

În acest context **competența comunicativă** reprezintă un nivel de performanță bazat pe cunoștințe, capacități și atitudini, și un optim motivațional care determină eficiența subiectului în activitatea de comunicare. Ea este o structură psihică complexă ce cuprinde capacitatea emiterii mesajului și cea de receptare a lui, evidențiază caracteristicile individuale a persoanei ce servesc pentru facilitarea înțelegerii mesajului, este într-o măsură înăscută, însă poate fi dobândită și prin experiență, efort, voință sau diferite exerciții [19, p. 36-37].

În Recomandarea Parlamentului European, **competența de comunicare** este definită drept: „*capacitatea de a exprima și interpreta concepte, gânduri, sentimente, fapte și opinii, atât în formă orală, cât și în formă scrisă (ascultare, vorbire, citire și scriere) și de a interacționa lingvistic într-un mod adecvat și creativ într-o serie completă de contexte culturale și sociale”* [29].

În contextul Cadrului de Referință a Curriculum-ului Național [3], competența de comunicare este: „capacitatea care permite producerea și interpretarea mesajelor, precum și negocierea sensului în contexte specifice, asimilate situației de comunicare”. Ea însumează abilitățile de comunicare complexă, adecvate în noile structuri sociale, cunoașterea normelor culturale și restricțiilor în comunicare, cunoașterea obiceiurilor, tradițiilor, etichetei în sfera comunicării, respectarea decenței, educația, orientarea printre mijloacele de comunicare inerente mentalității naționale sau mentalității păturii sociale și exprimate în contextul profesiei individului.

Alte definiții ale competenței de comunicare sunt:

- „Capacitatea de a activa cunoștințe, de a manifesta atitudini, de a le contextualiza în sfera inter-relaționării” – **Nicolae Silistraru, Silvia Golubițchi** [19, p. 37]
- „Competența de comunicare reprezintă gradul în care indivizii satisfac scopurile pe care și le-au propus în interiorul limitelor situației sociale, fără să-și riște abilitățile ori oportunitățile de a urmări alte scopuri mai importante din punct de vedere individual” – **M. R. Parks** [27, p. 595]
- „Competența de comunicare se referă la propriile cunoștințe asupra mai multor aspecte sociale ale comunicării” – **Joseph DeVito** [23, p. 6]
- „Competența de comunicare s-ar referi la abilitatea de a demonstra comunicarea potrivită într-un context dat” – **Brian H. Spitzberg, William R. Cupach** [30, p. 66]
- „Competența de comunicare se afirmă în exercițiul curent al relaționării, ca demers interacțional cu caracter psihosocial marcat de performanță și care angajează, din această cauză, acțiuni bine conștientizate, raționalizate” – **Liliana Ezechil** [8, p. 94]
- „Competența de comunicare necesită nu doar abilitatea de a performa în mod adecvat comportamente corecte de comunicare, ea necesită, în același timp, înțelegerea acelor comportamente și abilități cognitive care fac posibilă alegerea între comportamente” – **J. C. McCroskey** [26, p. 264]
- „Competența de comunicare este un set de abilități, resurse primare cu care un comunicator este capabil să utilizeze procesul de comunicare; aceste resurse includ cunoștințe strategice (despre regulile și normele de comunicare potrivite) și capacități (caracteristici și abilități, cum ar fi, în general, abilitățile de codare și de decodare)” – **Frederic M. Jablin, Patricia M. Sias** [25, p. 820]
- „Competența de comunicare reprezintă rezultanta cunoștințelor, deprinderilor, priceperilor, aptitudinilor, atitudinilor și trăsăturilor temperamental-caracteriale cu care individul este „înzestrat” în vederea îndeplinirii funcției sale sociale, fiind dobândită prin asimilarea informațiilor și formarea abilităților de comunicare” – **Larisa Sadovei** [18, p. 12]

- „*Competența de comunicare reprezintă achiziții ale personalității elevului. Ele sunt desemnate prin predicatele: a ști să faci, a fi în stare să..., a pute să..., a fi capabil să...*” – **VI. Pâslaru** [17, p. 216]
- „*competența de comunicare cumulează întregul ansamblu de abilități personale: a ști, a ști să faci, a ști să fii, a ști să devii; ea este un rezultat egal al științei și artei (măiestriei), neexistând un mod ideal de comunicare*” – **Tatiana Callo** [5, p. 89]
- „*Competența de comunicare este capacitatea de a stabili și menține contacte necesare cu alte persoane, ce include un set de cunoștințe, aptitudini și abilități ce asigură o comunicare eficientă*” - **Альберт Крылов** [33]
- „*O trăsătură esențială a competenței de comunicare este dimensiunea relațională. O comunicare se rezumă, de fiecare dată, la satisfacția provocată ori amplificată pentru cele două părți. Nu este suficientă competența unuia dintre comunicatori, dacă interlocutorul este lipsit de abilități minime*” – **Aliona Afanas** [2, p. 22]
- „*Competența de comunicare este capacitatea de a se pronunța asupra unui lucru, pe temeiul unei cunoașteri adânci a problemei în discuție*” – **Jean-Claude Abric** [1, p. 177]
- „*Competența de comunicare reprezintă aptitudinile în care cunoștințele lingvistice și socio-culturale sunt indispensabile*” – **Luminița Iacob** [10, p. 237]
- „*Competența de comunicare presupune o relație reglementată între datele situației de comunicare și modul de realizare a selecției materialului lingvistic*” – **L. Ionescu-Ruxăndoiu** [11, p. 25]
- „*Competența de comunicare este capacitatea ce reunește dimensiunile de personalitate căpătate după un proces de formare*” – **L. Șoitu** [20, p. 41]

În context educațional *competența de comunicare* este un concept integrator ce unifică toate elementele din semantica generală, structurală și cea pragmatică. Elementele ei structurale, exprimate din punct de vedere comportamental, sunt [16, p. 242-243]:

- *Stăpânirea sistemului limbii* – cunoștințe și priceperi ce permit realizarea și înțelegerea mesajelor și enunțurilor;
- *Stăpânirea structurii textelor* – cunoștințe, deprinderi și abilități necesare pentru organizarea de orice tip a secvențelor din enunțuri;
- *Stăpânirea domeniului referențial* – cunoștințe și priceperi din domeniile de cunoaștere și experiență;
- *Stăpânirea elementelor relaționale* – cunoștințe, priceperi, atitudini și motivații referitoare la strategia de comunicare ce este determinată de intențiile, rolul și statutul comunicatorilor;
- *Stăpânirea elementelor situaționale* – cunoștințe, priceperi și valori referitoare la indicatorii diferitor factori sociali, psihologici și fizici ce influențează procesul de comunicare;

- *Stăpânirea elementelor de transfer și a operațiilor de transformare* a enunțurilor simple la diferite ansambluri de propoziții sau fraze combinate în text;
- *Înțelegerea comunicării* ca parte componentă a conformării comportamentale, a sănătății emdiului, a climatului școlar, a managementului clasei, etc.

Cunoștințele, abilitățile și atitudinile ce definesc competența de comunicare sunt [29; 15, p.12; 14, p. 23; 9, p. 13]:

Tabelul 1. Cunoștințele, abilitățile și atitudinile ce definesc competențele-cheie

Cunoștințe	Deprinderi/aptitudini	Atitudini
<ul style="list-style-type: none"> • vocabular • gramatică funcțională, funcții ale limbii (acte de vorbire) • conștientizarea principalelor tipuri de interacțiune verbală • un registru de texte literare și nonliterare • principalele caracteristici ale diferitor stiluri și registre de limbă • variabilitatea limbii și a comunicării în diferite contexte 	<ul style="list-style-type: none"> • a comunica oral și scris într-o varietate de situații • a monitoriza și adapta propria comunicare la cerințele situației • a distinge și a folosi diferite tipuri de texte • a căuta, a colecta și a procesa informația • a folosi resurse • a formula și a exprima argumente orale și scrise. 	<ul style="list-style-type: none"> • atitudine pozitivă pentru dialog constructiv • aprecierea calităților estetice și dorința de a le promova • interesul de a comunica (interacționa) cu alții • conștientizarea impactului limbajului asupra celorlalți • nevoia de a înțelege și de a utiliza limbajul într-un mod pozitiv și responsabil.

Conform Cadrului European Comun de Referință Pentru Limbi *competența de comunicare* include următoarele componente [4, p. 91]:

1. *Competența lingvistică* – include cunoștințele și deprinderile lexicale, fonetice, sintactice și alte dimensiuni ale sistemului unei limbi, independent de valoarea sociolingvistică a variațiilor sale și de funcțiile pragmatice ale realizărilor sale. Această componentă contribuie la dezvoltarea deprinderilor lingvistice de comprehensiune, exprimare orală și scrisă [24, p. 26]
2. *Competența sociolingvistică* – include parametrii socioculturali ai utilizatorului limbii și afectează puternic orice comunicare între reprezentanții diferitor culturi. Această componentă a competenței de comunicare a contribuit la apariția noțiunii de *situație de comunicare* [32, p. 36].

3. *Competența pragmatică* – ține de utilizarea funcțională a resurselor lingvistice și se referă la măiestria discursului, coeziunea și coerența lui, la identificarea tipurilor și genurilor de texte, a efectelor de ironie și de parodie.

Marcus S. clasifică componentele competenței de comunicare în modul următor [19, p. 37]:

1. *Verbală* – include toate componentele limbii: dimensiunea lingvistică, textuală și discursivă;
2. *Cognitivă* – reflectă identificarea operațiilor intelectuale implicate în producerea și înțelegerea limbajului;
3. *Enciclopedică* – cunoașterea aspectelor lingvistice, textuale, discursive ce sunt specifice unor anumite domenii de activitate umană;
4. *Ideologică* – dezvoltă capacitatea de poziționare și reacționare la diferite idei, valori, atitudini, principii transmise prin discurs;
5. *Literară* – operează cu trimiteri literare și evidențiază capacitățile de valorificare a creativității verbale individuale;
6. *Socio-afectivă* – dezvoltă sentimente și atitudini care pot să influențeze comportamentul verbal al fiecărui individ.

Jan A. van Ek prezintă un cadru de definire a competenței de comunicare subsumându-i componentele [21, p. 60-61]:

1. *Lingvistică* – abilitatea de producere și interpretare a expresiilor cu înțeles, formate în baza regulilor de limbaj;
2. *Sociolingvistică* – se referă la conștientizarea modurilor în care are loc alegerea formelor lingvistice și este determinată de următoarele condiții: stabilirea contextului, relația dintre partenerii de comunicare, intenția comunicativă etc.
3. *Discursivă* – abilitatea de utilizare a strategiilor adecvate pentru construirea și interpretarea textelor;
4. *Strategică* – capacitatea de exploatare a modalităților de exprimare adecvată și de înțelegere corectă a sensurilor intenționate în situații când comunicarea se realizează dificil;
5. *Socioculturală* – utilizarea unui cadru particular de comunicare, dependent de contextul cultural;
6. *Socială* – include dorința și abilitățile necesare pentru a interacționa cu cei din jur presupunând motivația, atitudinea adecvată, încrederea în sine, empatia și abilitatea de a face față situațiilor sociale.

Michael Canale și Merrill Swain în 1980 propun un model în care componentele competenței de comunicare sunt: *gramaticală*, *sociolingvistică*, *discursivă* și *strategică* [13, p. 73].

Mai târziu, în anul 1989, Henry G. Widdowson face distincție dintre conceptele de cunoaștere (*knowledge*), referindu-se la cunoașterea conceptelor lingvistice și

sociolingvistice, și de capacitate (*ability*), referindu-se la capacitatea utilizării cunoașterii pentru cerarea sensurilor și înțeleșurilor în limbă [13, p. 74]. În concepția lui Widdowson „a cunoaște o limbă înseamnă mai mult decât a cunoaște formale lingvistice ale acesteia, aceasta implică a cunoaște cum acestea interacționează din perspectivă sintactică în calitate de purtatoare de înțeles” [28, p. 13]

În 1990 Lyle F. Bachman propune un model-sinteză foarte complex, denumit și *Communicative Language Ability (CLA)*, care oferă o descriere detaliată a tuturor elementelor componente ale competenței de comunicare, oferind astfel o definiție operațională a acestui concept [22, p. 84-100].

Bibliografie

1. Abric J. C. Psihologia comunicării: Teorii și metode. Iași: Polirom, 2002. 208 p.
2. Afanas A. Metodologia dezvoltării competenței de comunicare a elevilor în limba străină: http://ise.page.md/uploads/files/1389967769_monografie-afanas-2012.pdf
3. Cadrul de Referință a Curriculumului Național – http://particip.gov.md/public/documente/137/ro_3966_CadruldereferintaalCurriculumuluiNaional23022017.pdf
4. Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi: învățare, predare, evaluare. Trad. Gh. Moldovanu. Chișinău: F. E. P. „Tipografia Centrală”, 2003. 204 p.
5. Callo T. Educația comunicării verbale. Chișinău: Litera Internațional, 2003. 148 p.
6. Codul Educației al Republicii Moldova. Disponibil: <http://lex.justice.md/md/355156/>
7. Cojocaru V. Gh. Competență. Performanță. Calitate: concepte și aplicații în educație. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2016. 276 p.
8. Ezechil L. Comunicarea educațională în context școlar. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2002. 184 p.
9. Gremalschi A. Formarea Competențelor-cheie în învățământul general: Provocări și constrângeri. Studiu de politici educaționale. Chișinău: Lexon-Prim, 2015. 88 p. Disponibil: http://ipp.si.md/old/public/files/Proiecte/Studiu_Formarea_Competentelor-Cheie.pdf.
10. Iacob L. Comunicarea didactică. p. 237-252. În: Cosmovici A. Psihopedagogie. Iași: Editura „Spiru Haret”, 1994. 253 p.
11. Ionescu-Ruxăndoiu L. Limbaj și comunicare. București: ALL Educațional, 2003. 109 p.
12. Jonnaert Ph., Ettayebi M. Defise Rosette. Curriculum și competențe: un cadru operațional. Trad. Iulia Mateiu. Cluj-Napoca: Editura ASCR, 2010. 125 p.
13. Lesenciuc A. Teorii ale comunicării. Brașov: Editura Academiei Forțelor Aeriene „Henri Coandă”, 2017. 305 p. Disponibil: http://www.afahc.ro/ro/facultate/cursuri/2017_teorii_ale_comunicarii.pdf
14. Mândruț O., Ardelean A. Didactica formării competențelor. Cercetare – Dezvoltare – Inovare – Formare. Arad: „Vasile Goldiș” University Press, 2012. 212 p. Disponibil:

<https://www.uvvg.ro/cdep/wp-content/uploads/2012/06/Didactica-competente-final.pdf>

15. Mândruț O., Catană L., Mândruț M. Instruirea centrată pe competențe. Cercetare – Inovare – Formare – Dezvoltare. Arad: Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad. Centrul de Didactică și Educație Permanentă, 2012. 145 p. Disponibil: <https://www.uvvg.ro/cdep/wp-content/uploads/2012/06/instruire-competente-Arad1.pdf>
16. Neacșu I. Metode și tehnici de învățare eficientă: fundamente și practici de succes. Iași: Polirom, 2015. 320 p.
17. Pâslaru VI. Introducere în teoria educației literar-artistice. Chișinău: Museum, 2001. 311p.
18. Sadovei L. Formarea competenței de comunicare didactică prin modulul pedagogic universitar. Tază de doctor în pedagogie. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2008. 157 p.
19. Silistraru N., Golubițchi S. Pedagogia învățământului superior. Ghid metodologic. Chișinău: UST, 2013. 192 p.
20. Șoitu L. Pedagogia comunicării. București: EDP, 1997. 273 p.
21. Aguillar Coperías J.M. Dealing with intercultural communicative competence in foreign language classroom. pp. 59-78. In: Eva Alcón Soler, Maria Pilar Safont Jordà (eds.). Intercultural Language and Language Learning. New York: Spring Science, 2007. 287 p. Disponibil: <http://qisar.fssr.uns.ac.id/wp-content/uploads/2015/04/Qisar-Eva-Alcon-Soler-and-Maria-Pilar-Safont-Jorda-Intercultural-Language-Use-and-Language-Learning.pdf>
22. Bachman L. F. Fundamental Considerations in Language Testing. Oxford: Oxford University Press, 1990. 422 p. Disponibil: <https://eclass.uoa.gr/modules/-document/file.php/ENL286/Testing%20books/Fundamental%20considerations%20in%20langugae%20testing.pdf>.
23. DeVito J. A. Human communication: the basic course. 4th ed. New York: Harper & Row, 1988. 485 p.
24. Hybels S., Weaver W. Communicating Effectively. New York: Random House, 1986. 434 p.
25. Jablin Frederic M., Sias Patricia M. Communication Competence. pp. 819-864. In: Jablin Frederic M., Putnam Linda L., The New Handbook of Organizational Communication: Advances in Theory, Research and Methods. Thousand Oaks, CA.: SAGE Publications, 2001. 944 p.
26. McCroskey J. C. Communication competence. The elusive construct. pp. 259-268. In: Bostrom R. N. (Ed.). Competence in communication: a multidisciplinary approach. Beverly Hills, CA.: SAGE Publications, 1984. 271 p.

27. Parks M. R. Communicative competence and interpersonal control. pp. 589-620. In: Knapp M. L., Miller G. R. (Eds.). Handbook of interpersonal communication. Thousand Oaks, CA.: SAGE Publications, 1994. 824 p.
28. Peterwagner R. What is the Matter with Communicative Competence? An analysis to Encourage Teachers of English to Assess the very basis of their Teaching. Münster-Hamburg-Berlin-Wien-London-Zürich: LIT Verlag, 2005.
29. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006H0962&from=EN>
30. Spitzberg B. H., Cupach W. R. Interpersonal communication competence. Beverly Hills, CA.: SAGE Publications, 1984. 247 p.
31. The OECD Program Definition and Selection of Competencies: Theoretical and Conceptual Foundations (DeSeCo) - <http://www.oecd.org/pisa/35070367.pdf>.
32. Tagliante Chr. La classe de langue. Paris: Clé International, 2001. 169 p.
33. Крылов А. Психология. Disponibil: <https://www.e-reading.club/book.php?book=69387>

MODELE DE PREDARE-ÎNVĂȚARE A ELEMENTELOR DE TEORIE A MULȚIMILOR

Ana Rîpa, doctorandă anul II

Școala Doctorală Științe ale Educației, UST

Rezumat. În această publicație sunt expuse unele exemple de implimentare a concepției logică-mulțime din propria practică.

Summary. In this publicaton are exposed some examples of implementation of logical concept, most of my own practice.

Către anii 60 ai secolului XX în majoritatea țărilor lumii programul școlar de matematică conținea noțiunea de derivată și integrală, dar în urma Congresului Mondial al Matematicienilor de la Stocholm din 1960 se pun bazele a patru vectori noi ai matematicii moderne: elemente de logică matematică, elemente de teoria mulțimilor, statistică matematică și teoria probabilității.

Perioada anilor 60 în România este caracterizată drept una productivă din considerentul că au avul loc numeroase adunări ce țineau de modernizarea cursului preuniversitar de matematică. Una din cele mai importante a fost cea din anul 1962 ținută în orașul Iași. Acest seminar a fost marcat de prezența matimacianului A.Haimovici[4]. Au fost discutate obiectivele studierii matematicii moderne din perspectiva studierii elementelor de teorie a mulțimilor începând cu clasa a V-a, având drept bază transformările geometrice, mulțimi numerice. Astfel acest seminar a pus bazele modernizării învățământului din România în baza concepției logică-mulțime.